

žena in sestra,« in da bo njen otrok tudi njegov otrok. »Prisegam ti, Ornella, da ne poljubim niti prstov tvojih rok, dokler ne boš spolnila svoje svete dolžnosti kot mati,« ji je pisal. To pa je samo okno, skozi katero se vidi že preko vsakdanjega nizkega življenja. Roman se razvija v linearnem novelističnem slogu. Dejanje vodi samo ena nit, ki se nič ne cepi. Nimamo niti razdelitve po poglavjih, ampak drobne odstavke, ki se le redko začenjajo druge, kakor tam, kjer se je končal prejšnji. (Pri nas bi opozoril na to maniro pri Fr. Bevku, ki rad piše kratka zaporedna poglavja.) Označbo romana opravičuje samo moralistično refleksivna teza, ki se bori za svojo razrešitev, dasi pravih zunanjih zadržkov ni, kajti Giuseppe vse zunanje razmere sam uravnava — treba mu je ravnati samo srca. Razvojno je zgodba razdeljena v nekaki tretjinski proporcionalnosti. Koncem prve tretjine se dejanje nalomi: Ornella je mati. Koncem druge tretjine se pojavi begunec Bianchi; tedaj se konča polna moč starčeva do Ornelle in zdi se, da je otrok izgubljen; v zadnji tretjini se bori starec za mater in otroka. V oblikovanju posameznih delov se neprestano mešata idealizem in naturalizem. Ob refleksivnostih in idealno pisanih impresijah stoje najbolj naturalistične primere. Močni hrbet Antonia in Ornelle spominja bolj na žival kakor na človeka, Proto in Gesuino govorita v samih živalskih primerah. »In vi hočete tako ženšče za ženo? Vi, Gesuino, Ornella, ... to bo lep svinjak...« pravi učitelj Protu itd. Kako se križata refleksivnost in naturalizem, naj navedem sledeči prizor proti koncu: »V naslednjem trenutku je novo vpitje z grozo pretreslo sobo. Bilo je nenavadno, ki je prihajalo iz njenega drobovja kot iz podzemlja, kjer se gode strahotne reči. Vpila je na pomoč in v naslednjem hipu je bila to kletev. 'Ornella', je dejal Antonio boječe. Toda ona je otepala z rokami kot preganjan ptič s kreljuti, da bi ga zadrževala od sebe in mu tudi kaj hudega prizadela. 'Pusti me, pusti me!', je kričala z raskavim glasom, 'zločinec nesrečni, pusti me!' V tem temnem glasu se je treslo globoko sovraštvo, tožba, ki je bila bolj pretresljiva kot prejšnje kričanje: staro sovraštvo žene do moža, ki jo je prisilil, da rodi, on ki iz slasti in pohote njeno telo razkosava in je iz njenega naročja naredil gnezdo za bolečine.«

V ozadju tega dela močno čutimo Tolstega; Tolstoj je rajši klical pred sodbo žensko, tu se ženska obrača proti moškimi in jih dolži, da noben zakonski mož ni docela pošten. Celotno delo napravlja bolj vtis romanske formalne virtuznosti kot duhovne elementarnosti.

F. K.

Nove knjige

Slovensko slovstvo

France Bevk: *Vihar*. Ribiška zgodba. Trst, 1928. Književna družina »Luč«. Str. 152. — Od pastirske povesti »Kresna noč«, ki jo je »Luč« izdala lani, se je Bevk letos obrnil k morju z istimi snovnimi in vsebinskimi težnjami, čeprav je zunanji svet drugi. Toda čim se je v »Kresni noči«

omejil na neko določeno preteklost, je tu povedal, da je bilo to »v tistih sivih časih, ki so daleč za vodami in daleko za gorami, ko še ni pihal vlak nad našim bregom« i. t. d. Ta okvir, ki je pri Bevku postal že skoraj tipičen, je odveč, dvakrat odveč: podoba ima premalo časovne tipike in povest tudi nima nobenega drugega sloga kot Bevkovega. Vsebinsko Bevk bolj in bolj skuša najti pot do človeške prvotnosti, do njegovih elementarnih strasti. Prav zato ga postavlja v prvotna življenja in pokrajino. Njegove zgodbe so snovno življenjske, kajti Bevk pozna življenje in ga resnično doživlja; deterministična usodnost je deloma podprta z etičnimi zapletljaji. Delo je ljudsko romantično. Zato je tembolj neprijetna neelementarna oblika in občutek naglice, ki ne pusti, da bi delo v celoti in v posameznostih dozorelo. Prav »Vihar« je tipičen zgled neorganskih, docela v naglici postavljenih, nedozorelih podob, n. pr.: Pogovor se je razvezal, silil čez rob in ni imel konca (21). Njeno telo je bilo v poletju lepote (31). V mesecu maju, ko je blede zelenje že potemnelo in so češnje in breskve že zdavnaj odvetele, sta se Mikoč in Mara našla v trikotu steza in vinogradov... (33). Razumel je preprosto ironijo in se nasmehnil (98). V to sladko ječo ga je zapirala Mara (33). Nekdo, ki je imel sivo ovalno brado (67). Lahka ladja je krožila po gladini, se kretala ko živo bitje, se razgledovala in zibala. V globini so plesale ribe, nesnaga, morska trava, kosi lesa, trupla ni bilo nikjer (73). Bogovi neplodnosti in zavisti so bežali med divjim smehom in krikom izmed zidov in trt (80). Pesem je podajala roko pesmi, verz se je nizal na verz (81). Pesem je obvisela v rogovilah spremljajočih glasov, plahutnila še parkrat in umrla (83). Za mesecem je vzšel oblček. Bil je majhen in ozek ko trak na dekliški jopici (92). Še bolj neorganične so vložene pesmi, ki so deloma narodne, deloma Bevkove, napravljene kot dekorativni operni zbori, n. pr. na str. 54. in 74. Napisane so v takemle slogu: »Bog je sam dal vetru roke, / dlan ogromno, temno morje...« (92). Ta literarna dvoobraznost se tembolj občuti, ker pisatelj folklorno uporablja ljudske izraze, ki niso v stilu knjižnega jezika, samo zato, da bi s to tipiko tembolj točno zadel življenje, ki ga popisuje. Jezik je sicer pregledan, vendar ima nekaj hujših hib: s sivimi skladovi (5), »Sodbo čez dušo ima Bog, čez telo jo imajo ljudje« (143). — V opazki pravi pisatelj: »Ta novela...« Novela to delo ni, ampak je po vsej svoji strukturi dejanja romantična povest.

F. K.

Ant. Adamič: *Znanci*. Samozaložba. V Ljubljani, 1928. Str. 112. — »Znanci« so zelo lahka knjiga, družabno kramljanje. Ko zmanjka dovtipnosti, poskuša s kako resno miselno pointo potegniti pozornost nase. V bistvu je novelističnega značaja, stare vrste literatura, ki ima svoje korenine v Boccacciovih novelah; ni ji do tega, da bi odkrivala nove strani resničnosti, ampak koketira s čimersibodi. Humorist ni zadovoljen s tem, da je, ampak se hoče uveljaviti, potrebuje priznanja. V Don Quixotu so združeni komični, fantastični in sočutno ganljivi element, ker to troje spada skupaj. Adamičev humor se rad zateka v take značaje, kjer resnična ali hinavska naivnost v nasprotju z razumsko obliko življenja sili usta na

smehljaj. Komične bodice se včasih spremenijo v ganljivo sočutno dlako ali pa v utrinke poltenosti, ker to je vedno neizčrpna snov. Tako je tudi nekaj sočutnih pogledov v tragiko življenja, kadar se misel zaostri v komičen kontrast med nemočjo človeka in ironijo neizprosne usode. Od humorja je najbližja pot do satire, da se smeh spremeni v posmeh. Med 17 novelami je tudi par satiric, a spoznanja si človek z nobeno preobčutno ne obremeni. — Kakor rečeno, »Znanci« so zelo lahka knjiga, nekak Blažev žegen v leposlovju: škodi ne, lahko pa še komu koristi, da mu prežene za kako uro dolgčas. Dr. J. Š.

Dr. Ožbolt Ilauinig: **Slednji vitez Reberčan**. Celovec, 1927. Lidova knihtiskarna na Dunaju. Str. 126. Izdalo Politično in gospodarsko društvo za Slovence na Koroškem v Celovcu v samozaložbi.

Povest je iz koroške lokalne zgodovine v drugi polovici XV. stoletja, ko je viteštvo propadalo in vstajal na obzorju iz srednjega novika, ko je velikanski potres na Koroškem razrušil vasi in gradove. Po podatkih kronike pripoveduje konec roparskih vitezov na gradu Reberca, ki so bili za svoja zločinska početja kaznovani z izgonom, ko so nastopile bolj urejene razmere: dva sta poginila na potu v Nemčijo, eden pa v službi celjskega grofa Ulrika II. pred Belgradom. Pripoveduje, da so tedaj v večjem obsegu gojili na Koroškem trto, zlasti okrog samostanov, in dobro omenja značilni znak te dobe, kako sta se lahko družila roparstvo in pobožnost. Oče roparski vitez, sin pa duhovnik. Drugače pa je ta povest po mišljenju in slogu iz dobe Glasnika, Zore in Kresa. Glavna ženska oseba nima samo slučajno ime Manica iz Jurčičevega Desetega brata. Zgodovinska povest pa to ni, to so le rebra zgodovine, osebe so shematični tipi z etiketo roparskih vitezov. To je bolj storija kakor povest, zuna je skorja zgodovine, v katero so vpletena tipična lica in sheme zgodovinskih povesti in dram. Prvi vrh tvori idealni ljubezenski par, ki konča bolj po slučaju kot po notranji nujnosti. Drugi vrh pa tvori zadnji Reberčan Ivan, ki je bil tudi slučajno umorjen s ciganko, ko se je baš pred smrtjo zagledala vanj. A v tem slučaju vidimo sflingo časa, ki vrže drevo, ko so mu druge sile izpodjedle korenine.

Kljub naivnosti idealističnega sloga, ki stremi po shematičnem izražanju, pa se dejanje bere z napetostjo in zanimanjem, da bodo koroški ljudje to povest radi brali. Tudi jezik je lep in gladek. Dr. J. Š.

Franc Kos: **Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku**. V. knjiga (1201—1246). Uredil Milko Kos. Leonova družba, Ljubljana, 1928. Z bakrotiskno sliko f. Franca Kosa po originalu G. A. Kosa. Posvečena je spominu začetnika tega dela f. Fr. Kosa. Izdajo so omogočile razne slovenske javne institucije.

Regeste za to knjigo je priredil po večini še Fr. Kos. Končna redakcija in nekaj dopolnil posebno za prekmursko zgodovino, zgodovinski uvod ter osebni, krajevni in stvarni registri so delo prof. Milka Kosa. Napram prejšnjim zvezkom se razlikuje peti posebno po tem, da je bila lokalizacija v virih imenovanih krajev prenešana v imenik, kar služi hitrejši orientaciji pa tudi bolj ekonomični izrabi prostora.

Peta knjiga obsega vse za slovensko zgodovino važno in doslej znano gradivo iz sodobnih letopisov,

kronik, listin in drugih virov za dobo od l. 1201. do 1246. Že iz tega, v primeri z obdobjem prejšnjih zvezkov kratkega časovnega obsega se vidi, da je začelo število virov rapidno naraščati. Ravno doba, ki jo obdeluje ta in naslednji zvezek, je za našo zgodovino posebno važna, ker se krije s prvim razvojem naših mest in drugih središč in bodo lokalni kronisti in zgodovinarji našli tu zbrano najstarejše, kritično podano gradivo.

Kljub temu, da knjiga ni čitanka, ampak suho naštevaje zgodovinskih virov, bo pod vodstvom preglednega strnjenege uvoda o zgodovini slovenskih dežel v ti dobi tudi navaden ljubitelj zgodovine prišel lahko na svoj račun in se poglobil v razumevanje notranjih zvez med posameznostmi, ki jih podajajo viri. Temu služijo v pregledu omenjenim zgodovinskim dogodkom dodane zaporedne številke v tej in prejšnjih knjigah natisnjenih virov. Z malim trudom se bo ob tem vodilu vsak povprečen inteligent lahko poglobil v vsebino virov. In radi te, do neke mere kompromisne poteze, ki to znanstveno delo približuje ljudski knjigi, smemo res upati, da bo to, na videz suho znanstveno delo postalo ne samo materialna, ampak tudi duševna last vsakega zavednega Slovenca. Frst.

Nova informativna literatura o Slovencih

Zadnji čas sta izšla dva niza informativnih člankov o Slovencih, oba napisana za Srbe in Hrvate in oba toliko važna, da naša kronika ne sme mimo njih. Prvi niz je izdala Srpska književna zadruga v Beogradu pod naslovom »Slovenačka«, drugi je izšel pod različnimi poglavji v Stanojevičevi Narodni Enciklopediji SHS.

»Slovenačka«, ki sta jo uredila univ. profesorja Milko Kos in Anton Melik, obsega osem člankov, ki se v glavnem omejujejo na področje slovenske kulture v ožjem zmislu, dočim so njeni pojavi v širšem zmislu, kot politika (kolikor se je ne dotika članek o zgodovini), narodno gospodarstvo in podobno izločeni. Za neslovenca vsekakor važno vprašanje naše etnografije in našega jezika je izostalo. Tudi brez opisa prirodnih bogastev in lepote si je težko misliti popolno sliko Slovenije.

Knjiga obsega sledeče članke: Geografski pregled (A. Melik), Istorija (M. Kos), Starija književnost (Fr. Kidrič), Novija književnost (I. Grafenauer), Pozorišče (Fr. Albrecht), Likovna umetnost (Fr. Mesesnel), Muzika (St. Vurnik), Prosvetne prilike (F. Lužar).

Vsi ti članki so nove samostojne formulacije danih analog in zato pri pomanjkanju informativne literature tudi za Slovence same važni. Tako sta tu M. Kos in Fr. Kidrič prvič podala stanju sodobne zgodovinske in slovenistične znanosti odgovarjajoče orise svojih študijskih področij. Žal so bili članki pogosto brez sodelovanja pisateljev skrčeni, kar se posebno neprijetno občuti pri novejši književnosti, kjer je izostala n. pr. cel važen odstavek, tako da ta knjiga nič ne ve o Preglju in pod. Kljub obsežnemu seznamu napak na koncu so ostale nepopravljene prav občutne, očitno tiskovne napake, kakor n. pr. str. 176